

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

NYUGY ARADÉK
KÖNYVTÁRA

Könyvnyomdak Budapestén.

- I. kerület (Vár).**
M. kir. Államnyomda
 Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
 Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).**
Ádám Herman
 Krisztina-körút 89.
Bagó M. és Fia
 Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
 Fő-utca 23.
Heisler Jaroslav
 Várkert-rakpart 1.
Hauszky József
 Bomba-tér 4.
Keller Dániel
 Attila-utca 63.
Müller K. (Münster K.)
 Albrecht-út 3—5.
Wesselényi Géza
 Zsigmond-utca 11.
- III. kerület (Ó-Buda).**
Bartalits Imre
 Remete-hegy.
Bichler I.
 Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
 Sertfőző utca 10.
- IV. kerület (Belváros).**
Barcza József
 Váci-utca 66.
Belvárosi könyvnyomda
 Váci-utca 79.
Buschmann Ferenc
 Koronaherczeg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
 irod. int. és könyvny.
 Egyetem-utca 4. és
 Vármegeye-utca 11—13.
Goszler Gyula
 Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátyás ny.
 Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
 Zsibárus-utca 1.
M. kir. posta- és táv. ny.
 Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
 Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
 Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
 Irányi-utca 1.
Quittner József
 Károly-körút, központi
 városház.
Róth József
 Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
 Károly-körút 24.
Süsz Dávid
 Fővám-tér 5.
Székesfővárosi házi ny.
 Központi városház.
Ullmann József
 Régi posta-utca 4.
- V. kerület (Lipótváros).**
Várnai Fülöp
 Régi posta-utca 3.
Victoria-nyomda
 Váci-utca 37.
Wodianer F. és Fiai
 Sarkantyús-utca 3.
- VI. ker. (Terézváros).**
Beer E. és Társa (ezelőtt
 Kosmos)
 Aradi-utca 8.
Berkovits János
 Teréz-körút 40—42.
Brózsza Ottó
 Váci-körút 17.
Ehrnstein Mór
 Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond
 Vörösmarty-utca 56.
Európa, irod. és ny. r.-t.
 Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda, vona-
lozó- s könyvkötő-r.-t.
 Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
 Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
 Gyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
 Podmaniczky-utca 27.
Gergely Miksa
 Lázár-utca 2.
Glücksellig M.
 Hunyady-tér 7.
Goldschmidt Lipót
 Révay-utca 6.
Gross és Grünhut
 Gyár-utca 32.
Herrman Ignác
 Szerecsen-utca 20.
Hornyánszky Viktor
 cs. és kir. udv. könyvny.
 Aradi-utca 14.
Hunnia könyvnyomda
 Teréz-körút 3.
Kápolnai Adolf
 Teréz-körút 5.
Kassino Jakab
 Király-utca 26.
Kaufmann és Vojtitz
 Vörösmarty-utca 52.
Korvin Testvérek
 Révay-utca 14.
Kunoss Vilmos és Fia
 Teréz-körút 38.
Löbl Dávid és Fia
 Andrassy-út 19. és
 Nagymező-utca 26.
Minerva kő- és könyv-
nyomda (tul. Gansl Zs.)
 Szerecsen-utca 7/9.
M. á. v. menetjegy-ny.
 Csengery-utca 33.
Markovits és Garai
 Lázár-utca 13.
Muskát Béla
 Teréz-körút 27.
Nadas A.
 Dessewffy-utca 45.
Neumayer Ede
 Próféták-utca 7.
Orsz. központi községi
nyomda-részvénytárs.
 Váci-körút 61.
Pollacsek Mór
 Dávid-utca 5.
- VII. (Erzsébetváros).**
Árpád kő- és könyvny.
 Valero-utca 9.
Athenaeum, irodalmi és
nyomdai részv.-társ.
 Kerepesi-út 54.
Bárd J.
 Miksa-utca 17.
Deutsch József
 Károly-körút 7.
Elek Lipót
 Kertész-utca 37.
Farkas Testvérek
 Akácfa-utca 61.
Gallitzenstein H.
 Dohány-utca 68.
Garai Mór
 Károly-körút 3.
Gelléri és Székely
 Kerepesi-út 36.
Goldfaden Márk
 Kerepesi-út 36.
Gonda és Társa
 Akácfa-utca 50.
Hedvig S.
 Dohány-utca 12.
Hercz Ármin
 Izabella-tér 5.
Kellner Gerson
 Csányi-utca 13.
Krammer Lipót
 Csömöri-út 44.
Löbl Mór
 Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond
 Csömöri-út 54.
Márián György
 Rottenbiller-utca 56.
Nagel István
 Vörösmarty-utca 17.
Neuwald Illés
 Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda
 Rombach-utca 8.
Propper Leó
 Erzsébet-körút 35.
Reich Ármin
 Dohány-utca 84.
Roth és Krausz
 Kertész-utca 23.
Rubin J.
 Király-utca 13.
Spatz Henrik
 Dob-utca 55.
- Spitzer Márk**
 Klauzál-utca 31.
Stern Péter
 Kazinczy-utca 35.
Vasvári és Társa
 Csömöri-út 13.
Wendt és Fia
 Károly-körút 19.
Zeisler M.
 István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).**
Anglo-nyomda
 Baross-utca 47.
Budapesti Hírlap nyomd.
 Rökk Szilárd-utca 4.
Corvin-nyomda
 Baross-utca 4.
Özv. Fried Ignáczné
 József-utca 14.
Hell I. Ede
 Luther-utca 4.
Klein Vilmos
 Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
 József-körút 5.
Kossuth Lajos-nyomda
 (tul. Lauffer Jakab és
 Hollander József)
 Ujvástartér 5.
Militty Rankó
 Futó-utca 44.
Otthon-nyomda
 Mária-utca 42.
Révai és Salamon
 Üllői-út 18.
Rózsa Kálmán és Neje
 Szentkirályi utca 30.
Schulcz Adolf
 Baross-utca 81.
Stephaneum (a Szt. István-
Társulat nyomdájá)
 Szentkirályi-utca 28a.
Szent Anna-nyomda
 Baross-utca 66—68.
Szent László-nyomda
 Rökk Szilárd-utca 28.
Színházi Lapok nyomd.
 József-körút 9.
Weissenberg Ármin
 József-körút 16.
- IX. ker. (Ferenczváros).**
Engelmann Mór
 Vámház-körút 15.
Műszaki irodalmi és
nyomdai részv.-társ.
 (Feldmann Mór)
 Soroksári-utca 5.
Pátia-nyomda r.-t.
 Üllői-út 25.
- X. kerület (Kőbánya).**
Első kőbányai könyvny.
 Jászberényi-út 1.
Lőrinczi F.
 Maglódi-út (Oyújtó-fogház).
Merendiák Károly
 Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsí**
Tóth István.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Gasz Mátyás.
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Oyulai István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dőczle-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Ágoston.
Nánay Lajos.
Rajkovicz Károly.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda r. t. (v. b.)
Halyák István.
Pozsonyi Gábor.
Tokay Lajos.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békkés**
Báró Drechsel Géza.
- Békkés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroksa).
Engel Jenő.
- Beszterce**
Baciu A.
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Oránfeld R.).
Ciurcu és társa.
Gáborny és Társa.
Ötth János Fia.
Herz és Társa.
Muresianu Aurél.
- Breznóbánya**
Kreissler J.
Budafok (Promontor)
Leopold és Frank.
- Buziás**
Ulmann F.
- Csákova**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Cservenka**
Boros György.
- Csikszreda**
Oyörgyjakab Márton
utóda: Dreznánd Viktor.
Szvoboda József.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Kokas és Neumann.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czepléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Dárda**
Frank Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda-rt.
Hoffmann és Kronovitz.
Horovitz Zsigmond.
Kurucz Béla.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy közseg-nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaölvédvár**
Somló Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki luceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Polltzer Jenő.
- Eperjes**
Kósch Árpád.
Pannonia-ny. (tul.: Kahn M.)
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
- Erzsébetváros**
Kötzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia« könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Felső-Vissó**
Schiffmann H.
- Fertő-Nezsidér**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg O.
Mohovich Emidio
Unio könyvnyomdai
műintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Samu).
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János és Társa.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Hevesmegy. Lapok ny.
Sima Dávid.
- Gyöng**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Gróf Gyula.
Oyöregyházmegyei könyvnyomda.
Heckenaust György.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (hérló: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózes
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Ideál-könyvnyomda.
- Hatvan**
Hoffmann M. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Dura J.
Hódmezővásárhelyi
nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke
nyomdája.
- Homonna**
Waller H. és Társa.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Táttra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
Kalocsa és Kubicza.
- Kalocsa**
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovicz Ojulané.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Breitner Soma.
Koczányi Béla.
László Béla.
Rosa Viktor.
Vitéz Adolf.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Első Kecskeméti Hirlapkiadó és Nyomda-Részvénytársaság.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmecc**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Jenő**
Gallovics Jenő.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája.
(tul.: Magyar Mihály.)
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Lepage, Lajos.
Magyar Polgár nyomdája.
(tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Stief Jenő és Társa.
Zobátz Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy János.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöczbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyne
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Lőw Dezső.
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losoncz Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczk**
Wiesner Alfréd.
- Marczali**
Mizsúr Ádám.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénytársaság.
Wider Mendel Fia.
- Margitta**
Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Braun J.
Gyikó Károly.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Boros Benő.
Forster, Klein és Ludvig.
Stamberger Bernát.
Szelenyi és Társa.
- Módos**
Lustein Márkus.
- Mohács**
Blandl János.
Rosenthal Márk.
- Monor**
Monorkerületi könyvnyomda (tul.: Molnár Sándor).
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Mura-Szombat**
Ujházi Miksa.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL
Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.

A Szakkör 1902. január havi programja.

(Körhelyiség: Kerepesi-út 30. sz. Iparoskör. Nyitva minden vasárnap délelőtt 9 órától délután 1 óráig.)

5-én (vasárnap) d. e. a helyiségek a tagok szabad rendelkezésére állanak.

6-án (hétfőn, *ünnep*) d. e. 10 órakor szaktanulmányi látogatás a *Hornyánszky-féle* cs. és kir. udvari könyvnyomdába. (Gyülekezés d. e. 1/210-kor az *Atodi-utca* és *Teréz-körút* sarkán levő *Treiber-féle* vendéglői helyiségben.)

12-én (vasárnap) d. e. a helyiségek a tagok szabad rendelkezésére állanak.

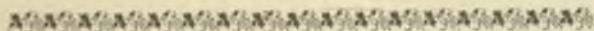
16-án (csütörtökön) este 1/28-kor *választmányi ülés*.

19-én (vasárnap) d. e. 1/211 órakor *Társadalmi* felolvasás. Utána *rendes havi ülés*.

26-án (vasárnap) d. e. a helyiségek a tagok rendelkezésére állanak.

Este 7 órakor: *Házi estély*.

A választmány.

Az év végén.

Ismét lepergetett az örökké haladó és megállíthatatlan idő egy esztendőt és ezzel mi is befejeztük folyóiratunk tizenegyedik évfolyamát.

Egész kis könyvtárt tesz immár ki Szemlénk tizenegy évfolyama, melyben a míg lelkes munkatársaink segítségével igyekeztünk összehalmozni a hasznos tudnivalók egész tárházát, addig hű tükrét találjuk benne a mi Szakkörünk évről évre való működésének is.

Nem lehet czélunk éppen a tizenegyedik év végén összegezni összes eddigi működésünket, egyszerűen regisztrálni akarjuk az utolsó év eseményeit, melyek folyamán örömteljes, de szomorú események is, merültek fel.

Lapunk léte és működése szoros összefüggésben lévén a Szakkörrel, természetes, hogy ez utóbbinak föllendülése magával vonja lapunk szellemi részének emelkedését és anyagi irányban, növekvő példányszámban való terjeszkedését is. Ilyen örömdetes föllendülés volt a kör választ-

mánya egy felhívásának folyamánya, a mely révén a Szakkör tagjainak száma csaknem megkétszereződött. Új, friss erők kerültek be közibénk, a kik megértve a Szakkör hivatását, vállvetve iparkodnak szaktársadalmi életünket minél gyorsabb tempóban felvirágoztatni. Ilyen örömdetes körülmények között természetes, hogy a választmány kétszeres kedvvel és ambícióval látott munkájához és különféle bizottságai által különféle irányban oly változatos téli programot nyújt tagjainak, hogy hosszú idő óta nem volt a Szakkörben oly élénk az élet, mint jelenleg.

Tagjaink, különösen ifjuságunk hozzá kezd már szokni, hogy a *vasárnap délelőttöt legkellemesebben a körhelyiségben töltheti el*, a hol havonkint legalább is egyszer érdekes felolvasást hallgathat, egyébként pedig szaklap-olvasással, időről időre szép nyomtatványok szemléltetésével, barátságos eszmecserevel, és ha úgy tetszik: billiard-, domino-, sakk-, vagy akár egy kis szolid kártyajátékkal szórakozhatnak el.

Kedélyes estélyeink mindig változatos programmal szereznek élvezetet tagjaink és azok családtagjainak; van is közönség oly szép, hogy azelőtt nagy alkalmi vigalmakon sem jött össze több.

Szakkirándulást is rendezett már körünk, melyet már eddig is követhetett volna több ilyen, ha nem akadályozná a novemberben megindult és most már javában működő továbbképzési tanfolyam, melynek nagyszámú hallgatóira való tekintettel elhatározta a választmány, hogy szaktanulmányi kirándulást csak hétközbe eső ünnepnapon fog rendezni. Czélba van véve a már eddig meglátogatott Részvényöntödén kívül a Hornyánszky-féle cs. és kir. udv. könyvnyomda-telepnek, Kurzweil festékgyárának és Wörner J. gépgyárának meglátogatása.

Legfontosabb és messze kiható alkotása a Szakkörnek a fentebb már érintett *továbbképzési* tanfolyam. *Pavlouszky* alelnökünk eszméje volt e tanfolyam megindítása, a mint hogy ő volt első munkása a tervek kidolgozásának, és két társá-

val: *Mitterszky* és *Novák* szaktársaknak segítségével vezető lelke az előadásoknak is. A tanfolyamra oly nagy számmal (jóval felül százan) jelentkeztek tagjaink, hogy minden várakozást felülmúlt; és éppen ilyen arányban látogatják az előadásokat is. A választmány mindent megtett arra nézve, hogy a tanfolyam fennállását és sikerét biztosítsa. Így terjedelmes jelentésben hozta a főnök-testületnek tudomására a tanfolyam megnyitását, kikérve egyúttal a megillető anyagi pártolást is; az Orsz. Iparegyesületnek és ez úton a kereskedelmi miniszteriumhoz is jelentést tettünk, ugyszintén az Iparművészeti Múzeum igazgatóságához is, melynek vezérő férfiainak kiválólag érdeklődnek az ügy iránt. A fővárosi tanácstól díjmentes helyiséget szereztünk, az eszközöket maga a Szakkör ingyen nyújtja, és így most már csak a kitartástól függ, hogy a tanfolyam végén eredményeket mutassunk és a következő évokban még szélesebb alapon és nagyobb mederben folytathassuk nagyjelentőségű vállalkozásunkat.

Évkönyvünk talán e sorainkkal egyidejűleg lát napvilágot, meggyőzővén olvasóinkat, hogy e téren is folytonosan haladunk. Ez idén új alakja és új szerkesztője van az *Évkönyvnek*, de csak mint szerkesztő új, mert egyébként kipróbált erője körünknek.

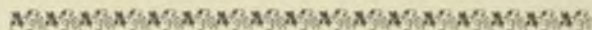
Ennél a szerkesztő-változásnál kell megemlékeznünk ez évnek ránk legszomorúbb eseményéről, az *Évkönyv* eddigi szerkesztőjének, *Tichy Akosnak* haláláról is. Nem akarjuk újolag meg újolag is felsorolni azokat a bökros érdemeket, melyeket a Szakkör, *Évkönyv* és lapunk körül elhunyt derék társunk magának szerzett, de lehetetlen volt elhallgatnunk ez alkalommal is, hogy most, midőn körünk és az azzal összefüggő intézmények oly szép fejlődésnek indultak: sajnosan nélkülözzük azt az alakot, kinek szellemi frissesége, odaadó buzgósága és szolgálatkészsége mindig ösztönzésül szolgált nekünk többieknek is a kitartó munkálkodásra; meg kellett mondanunk, hogy mennyire fáj nekünk, hogy nem örülhet velünk együtt a Szakkör gyors felvirágzásán, ő, a ki annyira szívén hordta annak boldogulását! — — —

Ezekben kívántuk regisztrálni körünk kimagaslóbb eseményeit az 1901-ik évről. Ezen eseményeket hűségesen tárgyalta és adta közre lapunk egész éven át; közölte a rendes cikkekben kívül a felolvasásokat, tért nyitott új eszmék felveté-

sére és azok megvitatására; a hazai nyomdászat ügyes-bajos dolgairól, de e mellett a tapasztalt haladásokról is megemlékezett, de figyelemmel kísérte, a mennyire lehetett, a külföldi nyomdászati viszonyokat is és igyekezett a szerzett tapasztalatokat értékesíteni honi nyomdászaink javára.

A mennyiben még sem tehetett annyit, a mennyit más viszonyok között jogosan elvárhattak volna is, ne tulajdoníttassék ez teljesen a mi fogyatékoságunknak be, hanem részben annak is, hogy munkatársakat illetőleg a legszűkebb térre vagyunk szorítva; alig van egy-két lelkes tagtárs, ki állandóan támogat bennünket, egy egész serege azonban azon szaktársaknak, kik szakmájukat értik és tudnak is a tollal bánni, távol maradnak, vagy csak igen ritkán keresnek föl bennünket egy-egy dolgozatukkal.

Reméljük, hogy a Szakkör föllendülésével a jövőben ez is másként lesz; addig is azonban az év zárultával hálás köszönetet mondunk mindazoknak, kik évközben bennünket támogatni szívesek voltak és kérjük őket, őrizzék meg jóakarataikat irántunk a jövőre is. Összes tagtársaink és olvasó-közönségünknek pedig kívánunk egy jobban kielégítő, boldog új esztendőt és azon reményben zárjuk le évfolyamunkat, hogy az olvasó-közönség és szerkesztőség közötti barátságos jó viszony a tizenkettedik évfolyamban csak erősödni fog. Úgy legyen!

Buschmann Ferencz jubileuma.

A folyó hó 15-én végbement Buschmann-jubileum már hetek óta képezte beszéd tárgyát a fővárosi nyomdáknak, a mi szinte magától érthető is, egyrészt a jubiláris egyéniségének közkedveltsége folytán, míg másrészt azok, a kik valóban szépen kiállított jubiláris nyomtatványokban áhitoztak gyönyörködhetni, szinte várva-várták az ünnepség közeledtét. Utóbbiak aztán nem is csalódtak, mert oly finom izléssel párosult, alapjában véve ugyan egyszerű, de nagy eleganciával kiállított alkalmi kabinetmunkákat régen nem láttunk.

A Buschmann-nyomda akcezidenszszedője, *ifj. Aigner Antal* szaktárs, egyenesen remekelt ebbeli alkotásaival. A jubileumi meghívó három műlapból állott, melyek selyemzsinórral egybekötve, képeztek egy egészet; a szedés szolid modern stílusban van elrendezve olajzöld keretben és halványpiros alapon, pompás aranydíszszel és a nyomdászcsímer dombornyomásával. Az

egész meghívón végzetlen bájos kellem vonul végig, mely a szemlélőt úgyszólván magával ragadja.

Méltó pendantja e meghívónak a haránt negyedréti alakban tartott jubileumi album, mely igen sikerült autotipiai arcképképét mutatja be *Buschmann* bácsinak, Morócz Jenő szaktárs által irt költemény kíséretében; további tartalmában pedig ugyancsak ifj. Aigner barátunk a — lehet mondani — gyermeki és tanítványi szeretet ihletétől áthatott életrajzát adja mesterének, az ünnepeit *Buschmann* Ferencznek. Az album technikai kiállítása szintén elegáns egyszerűségével megigézi az olvasót; szedését a legszolidabb szecsessziós kiállítás jellegzi, melynek csak az Aigner által rajzolt gyönyörű iniciálbetű képezi különösebb díszét, mely iniciálé aztán akármely fejedelmi díszmunkában is helyet foglalhatna korrektségénél és finom művészi értékénél fogva.

Mint harmadik tipográfiai cseccse szerepelt a bankett menü-kártyája, mely homlokán az ünnepeit medaillonos arcképképét mutatta be *Eckmann*-modorban rajzolt keretben, míg a vöröses nyomású szöveget halványkék modern keret veszi körül. Ugy ez, mint az ünnep többi apróbb nyomtatványai nemes egyszerűségükkel hatnak és fényes tanubizonyoságot tesznek nemcsak a *Buschmann*-nyomdának a legmodernebb igényeket kielégítő technikai berendezéséről, de egyben a személyzet nagyfokú jártasságáról e ritka anyagok felhasználásában. E nyomtatványok valóban dicséretére válnak a jubileumot rendezett derék személyzetnek, valamint az általa oly rendkívül szívélyes módon kitüntetett nyomdafőnököknek.

Ezek után áttérhetünk érdemes jubilánsunk életrajzának rövid vázolására, mely célra felhasználjuk az említett díszalbum adatait.

Buschmann Ferencz mint szerény viszonyok közt élő szülői gyermeke (édesatyja, néhai *Buschmann Gusztáv*, annak idején a nyomdásztársadalomnak rokonszenves és köztiszteletben részesült tagja volt), született 1837. november hó 21-én. A budavári piaristák akkori felsőbb elemi iskolájának hat osztályát kitűnő sikerrel elvégezvén, 1851. december 1-én szedőtanonczul belépett *Emich Gusztáv* könyvnyomdájába. Főismervén a rajzolni tudásnak nagy előnyét szakmájában, szorgalmasan látogatta a rajziskolát, melyet a legjobb eredményre végzett. Őt művezető, névszerint: *Dobrowsky, Fries, Káldy, Weisz és Urschitz* működése alatt tanult; ez utóbbinak ténykedése alatt példás tanulási ideje után az 1856. év első napján segédde avatott. Tanítómesterei voltak: *Huszka Lajos*, ki még mai napig is fametsző és néhai *Hrusza János* hangjegyszedő és volt galvanoplasztikus. Főlszabadulása után mint akcizidensz- és hangjegyszedő

1857. március 21-ig működött, mikor is otthagyn tanulási helyét, belépett *Müller Emil*hez, hol mint akcizidensz-szedő 1860. május 12-ig, ezen időtől kezdve pedig mint ügyvezető ténykedett 1861. október 1-ig. Innen eltávozva, 1862. április 20-ig *Herz János* nyomdájában töltötte be az ügyvezetői állást.

Magát szakmájában tökéletesbiteni, valamint tapasztalatait gyarapítani, külföldi tanulmányokra készült, miért is otthagyn állását, 1862. május 1-én Bécsbe utazott. Itteni tartózkodása alatt, hogy megismerkedjék a nagyobb nyomdák berendezésével, több nyomdát meglátogatott. Bécsot elhagyva, Prágán és Drezdán át Lipcsének tartott, a hol előzetes megkeresésre *Brockhaus F. A.*-nál kapott mint számolószedő (3—3 $\frac{1}{2}$ tallér heti fizetéssel) alkalmazást. A mellett a magyar korrekurákat is olvasta. Innen Berlinbe ment *Trowitzsch* és fia céghez, hol 1863. július haváig mint táblázat-szedő működött. Ekkor — Németországot Hamburgon át a Rajnán lefelé körülutazva — szülei folytonos

unszolására hazajött. Itthon belépett *Kertész József* könyvnyomdájába, hol mint akcizidensz-szedő 1864. január 16-ig dolgozott, a mikor mint üzletvezető *Wodianer Fülöp*-höz került. Az e helyen eltöltött egy év után *Bucsánszky Alajos*hoz mint ügyvezető szerződött, hol 1871. december 1-ig maradt. Még ugyan e hó 10-én egy szerényen berendezett kis nyomdát vett meg az uri-utcza 8. szám alatt, mely alapját képezi a ma is ugyanazon helyen fennálló, szélesebb alapokra fektetett könyvnyomdájának.

Buschmann nemes ambícióval, komoly igyekezettel fogott új munkakörében feladatához. Se fáradhatatlan munkálkodásnak gyümölcse nem is maradt el. A *Buschmann*-nyomda ma hat nagy gyorssajtóval, két kis amerikai géppel és minden, a szakmához szükséges segédgéppel rendelke-

zik és 40—50 munkást foglalkoztat. Az üzletből kikerülő munkák elejétől fogva a csin és jó izlés bélyegét viselik magukon és többszörös kitüntetésben részesültek. Legutóbb az Országos Iparegyesület is, méltánylandó hosszas és sokoldalú tevékenységét, egyik egyesületi ezüst díszérmét versenyképességért *Buschmann Ferencz*nek ítélte oda.

Boldog családi élete pedig magával hozta, hogy jubilánsunk magas életkora terhét mondhatni el nem pusztuló ifjui ruganyossággal és teljes életerőben viseli mai napig.

Szellemi fényes tehetségeit és jó tulajdonságait *Buschmann* mint szaktárs már fiatal korában a közjónak szentelte. Így tevékeny részt vett az 1865-ben alapított önképző-egylet ügyeiben, melynek aztán elnöke volt 1869 végéig. Ugyisint közreműködött a fővárosi nyomdászok segélyegyletének igazgatásában, mint ellenőr, később pedig — rövid ideig — mint elnök.

A bizalomnak e kitüntető tisztségeiben önzetlenül és példás pontossággal igyekezett elvállalt kötelességeinek megfelelni s dús tapasztalataival az általánosságoknak szolgálni. A Typographiának ő volt az első szerkesztője, s csak mikor már biztosítva látta a lap fennállhatóságát, adta azt át Sauervein Gézának.

Terünk szűk volta nem engedi, hogy körülményesebben foglalkozzunk Buschmann Ferencz további társadalmi működésével, maga magának állította ő az a legszebb emléket hálás utódai szívében.

Mint princípális is mindig iparkodott eleget tenni személyzete méltányos kívánságainak. E minőségében mint a főnökegyesület alelnöke, törekvése oda irányul, hogy a főnökök és munkásaik közötti jó viszony kölcsönös becslés által mind tovább tartassék fenn. Pártatlanságáért, tapintatos eljárásáért, midőn az árszabály közösen történő megállapításánál a főnökök részéről mint küldött volt jelen, mikor is a tanácskozásokat mindkét fél megelégedésére vezette, úgy a munkaadóknál, mint az alkalmazottaknál egyenlő népszerűséget vívott ki magának s mindenek tiszteletét meg tudta szerezni.

Az általános közbecslés, melynek Buschmann örvend, szemmel látható kifejezést talált a 15-én lefolyt ünnepen, mikor is a Saskör eléggé tágas helyiségei bizony szűknek mutatkoztak a tisztelettevők szorongó tömegének fölvetelére. Jelenvoltak a nyomdásztársadalomnak minden rendje és rangjából, kezdve a főnökegyesület elnökségétől, le egészen a legszerényebb nyomdai munkásig; számos művezető s különféle testületek képviselői, szóval voltak ott aprók és nagyok, kik valamennyien eljöttek őszinte tiszteletüknek kifejezését adandó a jubiláns személye iránt.

Kedves és megkapó momentum volt a jubiláns harmincz év előtti dalostársainak felvonulása, kik eljöttek volt dalárelnököket dalban üdvözölni. Kitünő hatással volt továbbá *Morócz Jenő* szaktársunk előadása, midőn magasröptű és eszmegazdag ünnepi költeményében dicsőítette Buschmann, valamint *Schwarz Mariska* kisasszony és *Salzer J.* szaktárs humoros szavai. Ezek mellett az *Ébredés* daloskör is legjobb nótáit énekelte el a jókedv emelésére, újból is bizonyítva, hogy a mi *Ébredésünk* méltó büszkeségünk is egyúttal, melyre újabban különösen is rászolgál.

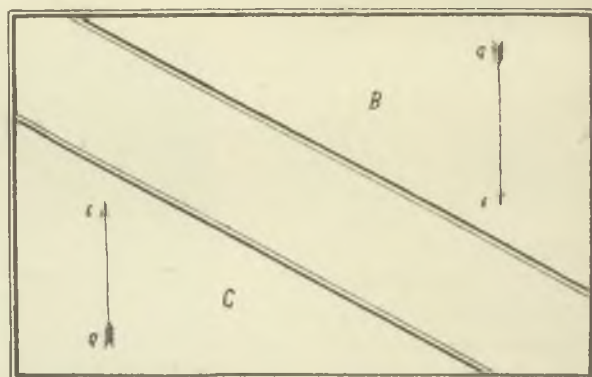
A hanketten természetesen alig akadt vége a tósztok hosszú sorának, melyek mind a jubiláns nagy dicséretétől áradoztak, annyira, hogy az ünnepelt már alig-alig volt képes szavakat találni köszönetének kifejezésére. Végül kedélyes táncmulatság rekesztette be a pompásan sikerült ünnepet.

Igy ment végbe ezen, a munka kiváló emberének szentelt nevezetes ünnepség, emlékében maradványára még soká a fővárosi nyomdászoknak, azon óhajjal, hogy az érdemes jubiláns még számos éveken keresztül élvezze kedves családja körében derűben és egészségségen a visszaemlékezésnek jóleső örömeit.

A szedés technikája.

(Vege.)

Még a ferde soroknak vagy betűszalagoknak alkalmazása sem olyan nehéz, ha meggondolással fogunk hozzá. Tegyük fel, hogy egy olyan kártyának szedéséről van szó, milyen az alábbi ábrán van vázolva. A keretet vízszintesen álló hajón a szokott módon elkészítjük és a ferde szalag helyére annak belső szélességének megfelelő stéget teszünk. Erre az utóbbira jönnek ideiglenesen a kiszemelt vonalak és ezek védelmére még felül és alul egy-egy egész tértől helyezünk rá. Most a *B* teret holt anyaggal rakjuk ki, úgy, hogy ha *C* felől a betűszalagra nyomást gyakorlunk, ez utóbbi nem változtathatja helyzetét.

A betűk tulajdonképeni berakását a *C* mezőben kezdjük, még pedig úgy, hogy a sorokat, melyeknek távolságát előzőleg pontosan megállapítottuk, *d*-nél kezdve az *e* irányban mérsékelt szorosan zárjuk ki. Itt is arra kell ügyelnünk, hogy a betűszalaghoz lehetőleg nagy kizárás jusson, hanem ez úgy legyen elhelyezve, hogy eltolódás ne történhessék. A ferde betűszalaggal határos kizárásnak mindig legalább egy négyzetnek kell lennie és ha erre kevés a hely, akkor nem szabad félnégyzetet vagy talán negyedetet vennünk, hanem a hézagot kisebb négyzettel kell zárni. Ha a *C* mező készen van, akkor a *B* mezőt ugyanilyen módon ellátjuk szedéssel, csak hogy a kizárást az ellenkező oldalról *d*-től *e* felé végezzük. Utoljára teszszük a szalagban a stég helyébe a betűket és az utóbbinak határoló vonalait a kellő hosszúságra rakjuk, mikor is kisebb daraboknak nem szabad a végére jutni.

Nagyobb ügyesség kívántatik olyan betűszalag alkalmazására, minő az alábbi ábrán van vázolva. Mig a szabadon álló ívalakú soroknál csekély pontatlanságok nem tűnnek olyan nagyon fel, addig az ívbe futó vonalak által határolt ívalakú sornál a pontos köralakúval való legcsekélyebb eltérés is azonnal feltűnik.

Ilyenforma ívalakú sorok előállítására lehetőleg rendszer nélküli hosszúságú vonalakat kellene használni, melyek olcsóbbak és annyiból is praktikusabbak, mert ezeknél darabok nincsenek, a szedő azokat a szükséges

hosszúságra vághatja. Ha nincs készülékünk, akkor a rézvonalak szabad kézzel való hajlítása még több ügyességet kíván, mint mikor ólomreglettákról van szó. Negyedpetitnél erősebb vonalakat tanácsos előbb gázláng felett izzítani, mi által a fém elveszti keménységét és könnyebben lehet vele dolgozni. Nyolczadpetites vonalanknál ez az izzítás nem tanácsos, mert ezeknek a vékony vonalnak, különösen ha egymagukban használatnak, igen csekély ellenálló képességük van.

Annál a munkánál, melynek felső részét ezen ábra mutatja, először a derékszögű *A* és *B* mezőket zárjuk ki, úgy, hogy csak a hajó fején levő tér maradjon szabadon, mely a díszített ívalakú sor felvételére való. Ennek előállítására legelőször a sor lábára való vonalakat hajlítjuk az előrajzolt minta szerint egyszerre, mikor is a két vonal közé megfelelő erős kartonszalagot teszünk. Ha a kívánt hajlást elértük, akkor a két vonalat a kartonnál mint térszót dextrinnel összeragasztjuk és a kinyomott ragasztószert, miután megszáradt, lereszseljük. Az ennél keletkező áthajlást vagy vésővel, vagy úgy távolítjuk el, hogy a vonalakat a képföldallal legfinomabb olajos dörzspapíron áthúzzuk. Az ívalakú vonalnak lábával a hajóra állítva mindenütt egyenletesen kell feküdni, mozgadozás nélkül és az oldal-széleknek úgy a képfelületre, mint a lábra derékszög alatt kell állani. Az alámetszés, mit sok helyről ajánlanak, nem tanácsos.

A két egymással szorosan összekötött vonalat, melynek görbülete pontosan kell, hogy egyezzen a vázlatlaltal, most a megfelelő helyre állítjuk, de ott egyelőre meg nem erősítjük. Az ívalakú vonal köré most egy sor négyszöget rakunk, mint az az ábrából is látszik, a melyeknek átmérője a szalag belső szélességének megfelelő és a külső vonalakat ugyanoly módon alkalmazzuk, mint azt az imént leirtuk. Az utolsó vonalra kívül kartonszalagot ragasztunk, hogy a díszítésnek a szükséges közt megadjuk és a fejet úgy zárjuk ki minden oldalról, mint azt vázlatunk mutatja.

Miután most már a kis díszítéseket besoroztuk és a kész szalag lezárásaként egy-egy megfelelően hajlított reglettát illesztettünk hozzá, a *C*, *D*, *E* és *F* tereket ugyanígy zárjuk ki, mint azt a hajlított sorok szedésénél elmondottuk és mint utolsó munkát, a betűket helyezzük a szalagba. Feltéve, hogy ennek a szélessége belül két cziczeró és a betűkből tereziát akarunk használni, akkor még négy negyedpetit maradna fel-

osztásra, a miből a betűk formájára való tekintettel felül öt, alul három nyolczadpetitet kellene alkalmaznunk. Reglettáknak alkalmazása ebben az esetben nem volna praktikus, sokkal inkább célt értünk, ha a betűk alján nonpareille félnégyzeteket, a fején pedig garmond félnégyzeteket rakunk egymás mellé. Ezek a kis részek sokkal jobban simulnak a hajlításához, mint több, mindig rugalmas reglettasor.

Nem tartom czélszerűnek, ha a szedő kisebb átmérőjű akár zárt, akár átmenő köröket maga hajlít. Az öntödéknek ezekben a még mindig kedvelt motivumokban olyan nagy választékuk van, hogy az ilyen alakokat nem érdemes házilag csinálni. Ilyenfajta nagyobb darabokat pedig legjobban ólommetszettel állíthatunk elő.

Zárt körök különben is könnyen forognak nyomás közben, a mi pedig igen kellemetlen dolgokat idézhet elő akkor, ha azok betűket tartalmaznak, a mint legtöbbszörre használni szoktuk. Azért ajánlatos réz köröket a berakás előtt egy szalag dörzspapírral, természetesen az érdes oldalával kifelé, körülragasztani, mi által az említett kellemetlenséget elkerülhetjük.

Nehezebb szedéseknek itt-ott gipszszel szokásos kiöntése nem mondható praktikusnak. Először is az a munka, melynek kivitelénél gyakorlatlan kezek az illető utcát szobafestőműhelyhez hasonlóvá teszik, éppen annyi időt vesz igénybe, mint a rendes kizárás, azután pedig a letöredező, a forma alá jutó gipszdarabkák a nyomtatásnál igen kellemetlen zavarokat okozhatnak. Az a nem egészen izléses módszer sem ajánlható kövítésre, hogy t. i. némelyek papírdugaszokat rágnak és azokkal kisebb-nagyobb hézagokat töltenek ki. A mi közönséges kizáró anyagunk kellő gondal alkalmazva mindig elegendő mindennemű szedést tartóssá tenni.

A szabadirányú komplikált formái, melyek ugyan már mindig ritkábbak lesznek, a szedő technikai ügyességétől igen sokat követelnek. Egészen nélkülözhetetlen ennél minden szedésrésznek pontos meghatározása a vázlaton, valamint a lelkiismeretes munka, hogy már előre elkerültessek az egyes ládácskák, szalagok, körök stb. helyzetének és nagyságának korrekturája, a mi csak aránytalanul hosszú idő alatt vihető keresztül.

Épp úgy, mint a vázlatnál, itt is először a vonalvázat készítjük el betűk használata nélkül és azt kitöltjük stégekkel stb. Az olyan szedésrészeket, melyeknek nincsenek derékszögű formái, egyelőre figyelmen kívül hagyjuk vagy pedig a megfelelő helyeket holt anyaggal töltjük ki. Csak ha már az egésznek az alapformája ki van zárva a hajón, akkor rakjuk be a stégek kicserélése mellett a megfelelő motivumokat.

Ama levélfej szedésénél tehát, melyet ábránk kisebbítve mutat, a balról ráhelyezett négyszög, az ívnek középső része és a jobboldal alsó sarkán levő címer helyére egyelőre négyzeteket és stégeket teszünk egész addig, a meddig a pontozott vonalakat mutatják. Csak ha már a tulajdonképeni derékszögű főforma ki van zárva a benne levő betűkkel együtt, akkor kell a többi

részeket is beilleszteni és a vonalakat ezekig meghosszabbítani. Ily esetben kisebb daraboknak nem szabad ferde részekhez érni.

Nem lenne czélja, hogy mindama szedőfogásokat elmondjam, a melyek némelykor a gyakorlatban alkalmazást nyernek, sem pedig hogy módszereket adjak elő, hogyan lehet a drága anyagot a legmegfelelőbben összeválni, fűrészelni és reszelni, mert az ilyen munkák a megrendelőnek úgy sem imponálnak s ebből az okból czéltalanok is.

Az úgynevezett „bádogosmunkák“ ideje már elmúlt. Már az előbb hangsúlyoztam, hogy a lehető legegyszerűbb eszközökkel igyekezzünk mindig jó hatást elérni. A ki ezt az alapelvet elfogadja, az az adott útbaigazításokkal minden technikai nehézséget, a melyek alapjában véve a legkülönbözőbb munkáknál mindig ugyanazok, könnyen le fog győzni.

A ki arra akar törekedni, hogy az akcizidensz-szedők közt a legelső köze jusson, annak nem szabad megelégednie a kifogástalan szedés előállításának képességével, hanem még a leghatásosabb elrendezésnél is tudnia kell minden olyan dolgot elkerülni, a mi a nyomásnál szükségtelen nehézségeket okozna és esetleg zavarokat idézhetne elő. Nem szabad felednünk, hogy a nyomdában a gépek működésének akadályozása tetemes kárral jár, mert még a legkisebb sajtó munkaórája is drágább, mint akár a legjobb fizetett akcizidensz-szedőé is. Azért az akcizidensz-szedőknek a szedés kivitelénél mindig gondolniok kell a gépnél levő kollegájukra és oda törekedniök, hogy annak a munkáját az üzlet érdekében megkönnyítsék. Tehát minden munkától, melyet a szedőteremben el lehet végezni, meg kell kimélni a gépmestert.

Észszerűen vezetett üzletekben az a szokás, hogy a jobb munkákat mindig egy és ugyanaz a gépmester nyomja, a mi különben is igen természetes. Így ha a szedő a nyomtatás technikájába még nincs kellőleg beavatva, az üzlet érdekében is cselekszik, ha valamely kiválóbb munka megkezdése előtt az illető gépmesterrel értekezik. Ily módon aztán sok mindent elkerülhet, a mi később sok időpazarlásnak, mérgeződésnek vagy esetleg makulaturának is lehet okozója.

Minden jó akcizidensz-szedőnek a leggondosabb rendben kell tartania a vonalszekrényét és a drága anyagot úgy a szedésnél, mint a szétosztásnál a legnagyobb kimélettel kezelnie. Azokat a darabokat azonban, melyek mégis megsérülnek, félre kell tennie s nem mindig újra használatba venni és mindannyiszor kirajzolni.

A vonalaknak hiányos összefüggésétől a jó nyomdász mindig irtózik. Pedig a hol sok táblázatnyomás fordul elő, ott a vonalak végei a használat következtében rendszerint gömbölyűek lesznek. És ha már most egy ilyen használt vonal egy olyannal érintkezik, melynek sarkai még épek, akkor a vonalak a szedésben igen jól összeillenek ugyan, de a levonatban bizony sohasem fognak összeilteni. Itt aztán már nem használ az sem,

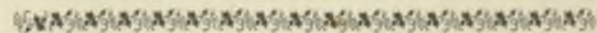
ha a gépmester a léniát aláarakja, a hibás vonalat elvégre is ki kell cserélni, azért leghelyesebb az ilyen vonalakat egyáltalán nem használni.

Korrekt munkával számos órát meg lehet takarítani az egyengetésnél, különösen ha az üzletben sok öreg anyag van. Ebben a tekintetben könnyebb nyomtatni, mint melynél a keret egynémely részei szorosan egymás mellé vannak rakva. Erre különösen az úgynevezett kemény papiroknál kell figyelemmel lenni, pl. elefántcsontkartonnál, kemény postapapirnál, stb.-nél. Különben is a nyomtatvány papírját a szedésnél figyelembe kell venni. Sekélyen metszett klisék és ugyanilyen körzetek nem alkalmasak durva papíron való nyomásra, mert a kemény papirosok sok festéket és erős nyomást kívánnak, a mi mellett pedig az egyes finomabb részeket könnyen összefolynak.

Az akcizidensz-szedőnek arra kell főleg törekedni, hogy csak olyan teljesen nyomásra kész formákat zárjon ki, a melyeken egyáltalán semmit sem kell változtatni. Eltekintve a szövegben netán előforduló direkt hibáktól, minden hibás részt, ha a szedésben nem is, a levonatban meg lehet találni, különösen akkor, ha a levonatot a kézi sajtón, száraz papírra, gyenge nyomással készítjük el. A sajtóban való hosszas igazgatások mindig csökkentik a gépek jövedelmezőségét, a mit tehát kerülnie kell. Mert ha minden kolumna kellő előfeltételét megkapja és gondosan lesz korrigálva, akkor a gépben már csak legfeljebb a zárásnál eltolódott vonaloknak összeillesztéséről vagy ilyesmiről lehet szó. Komplikált formákat legczélszerűbb mindig a szedést készítő szedőnek zárnai.

Még az egybeillő formák összeillesztését is meg lehet a szedésnél csinálni. Ha kényes szedésekről van szó, akkor azokat zárjuk és minden egyesről selyempapirosra árnyékolás nélkül a kézisajtón fekete levonatot készítünk. Ezeknek egymásra helyezése által azután minden eltérést észre lehet venni és így kijavítani. Ezt az eljárást pedig addig ismételjük, míg minden megfelelőleg egyezik.

NÁDOR LAJOS.

A szépművészeti stílusok rövid ismertetése.

Kivonat a szerző 1899/1900-iki télen tartott fölvételeiből.

X.

Barok, régence és rokoko stílus.

A midőn Olaszországban a renaissance művészet a legfelsőbb fokot érte el, egyes művészek ezen stílus keretét szűknek találván, újabb motivumokat kerestek, melyekhez a lüktető erőt a megint előtérbe lépett egyházi építkezések adták. Ezen korban *Michel Angelo* járt elől az új irány megteremtésében, mely 1600-tól 1700-ig dívott.

A barok szó a portugáliai *barroco*-tól származik, a hol a rézsutos gömbölyű, szabálytalanul alakult gyöngöket nevezték így és e szerint a kérdésben levő műírány kritikájaként hangzik, a midőn rendszerint a tulzott alakújtásokat és a csodálkozást keltő, pazarul díszített művek irányát tévesnek és elhagyandónak jelzi; azonban ez oly mellékfogalom, melynek éppen úgy nincs létjoga, mint a gót vagyis barbár elnevezésnek a középkori művészetre.

A barok stílusnak is, mint más műíránynak benső történeti fejlődése van és úgy részleteiben, mint összességében intenzív életerő mutatkozik, mely az általános kulturéttel és az uralkodó szellemi áramlattal szoros összefüggésben van, mely éretté tette arra, hogy az összes művelt államokban gyorsan elterjedhessen.

A barok stílus az össz-architektúrában a római renaissance fénykorának utóhangját fejezi ki. A látszat nagysága, monumentális erő és meglepő hatás képezte a műépítész szem-

1. ábra.

pontját és ebből indult ki azon törekvés, hogy az egyes alakokat a szerint használták fel, a mint dísz gyanánt alkalmasnak bizonyult, hogy aztán mindent összevéve a legnagyobb festői benyomást kelthessék. Pillérszerű előugrások, hatalmas és gyakran kapcsolt pilaszterek (1. ábra) teszik élénkké a fal felületét. Az ornamentikát általában *kacskaringós csavarodásokkal* körülvett *kartusok*, *dudoros levél* és *gyümölcsfűzér*, *kagyló* és *leuge*, *teltséggel* alakított *akanthus levél* (2. ábra) képezi.

A XVII. század második felében a politikai történet súlypontja a műtörténetével együtt Olaszországból átvándorol az északibb államokba. Franciaország lón a művészet központja, a hol rendkívül fényes korszak következett. A hírnév utáni vágy és a politikai hatalom ideális dicsőítése képezi a művészet fejlődésének fő-

2. ábra.

3. ábra.

rugóját és a következő nevek szerint osztályozzák: *Louis Quatorze*, *Louis Quinze*, *Louis Seize*; ebből kitűnik, hogy itt a barok stílus kizárólag a francia udvari ízlésnek hódolt.

A népies művészet, mely a renaissance korát oly nagyszerűen jellemzi, az egymást követő háborúk miatt ebben a korban teljesen aláhanyatlott. Sőt Németország

művészete is teljesen francia ízlés szerint alakult, valamint Európa többi államaiban sem mutatnak a barok stílusú díszítmények nagyobb eltérést, mert a túlnyomó francia befolyás mindenütt érvényre jutott.

A barok ornamentika a következőkben nyitakozik: hosszú és vastag, csigaszerű csavarodások, csavart szélű kartusok, domborművű gyümölcs- és levél-fűzerek, melyeket álló gyermekalakok tartanak vagy kövérarcú angyalfejek szárnyvégeiről lógnak le (1. ábra), továbbá kagylószerű palmetták. Ha nagyobb teret kellett díszíteni, akkor azt rostélyszerű huzalokkal (3. ábra) vonták be és ebből fejlődött később a díszes rokoko-háló.

A XVII. század végére és XVIII. század elejére tehető az átmenet a barokból a rokoko stílusba, ezt az átmenetet *régence*-nak nevezik, melyet a francia régens udvari építész *Oppenort* teremtett. Ő ugyanis azon részeket, melyek a barok stílusban még konstrukciót képeztek, díszítmény gyanánt kezelte és a mi még klasszikus eredetre vallott, azt is mind mellőzte; ekkor lépett előtérbe a hajlított rendszer, mely *XV. Lajos kora-beli* vagy *rokoko* stílus név alatt ismeretes. Lényegében ezen stílus nem egyéb mint belső díszítési mód, mely az épület külsejétől teljesen függetlenül mozog. Az épületek façade-jai a barok továbbképződését túlzásba menve jellemzik, a mennyiben minden külső archi-

4. ábra

teknikus részt az eszevezett kagylós és kacskaringós ornamentika özönlötte el; az oszlopok is elveszítik eredeti alakjukat, mert csavaralapot nyernek (4. ábra), az oszlopfő is kagylóssá stilizált kuszónövénynyel díszített (5. ábra) és minden eddigi egyenes, párkányzat és falrész lengő kifejezést kap vagy

5. ábra.

pedig visszamennek az egyszerű, minden dísz nélküli komoly klasszicizmushoz. A tornyok lefelé fordított hagymaalakot nyernek (6. ábra).

A *rokoko ornamentika* fölötté érdekes. Németországban e díszítmények nem szimmetrikusak, hanem kagylószerűek, önkényesen és bizonyos szeszélyességgel terjeszkednek, továbbá némely kacskaringós elemek ismétlődnek. A *franciáknál* kecses növényalakok aláfutó szalagokkal dominálnak (7. ábra). Szinezésnél gazdag aranyozás fehér alapon dívott legjobban. A fő díszítő elem mindenütt a *kagylós* ornamentika, sőt levélművek, virágok, pálmák stb. mind kagylószerűen stilizáltak, az üres részeket pedig díszes hálózattal vonták be (8. ábra).

A könyvnyomdászatot is besugározta fényével a rokoko aranykorszaka s különösen a rézmet-szet volt az, melynek segítségével az illusztráló és díszítő elemeket a könyvek szedésénél fel-

6. ábra.

használták. A jelen kor utolsó évtizedeiben számos betűöntőde kísérletezett azon, hogy rokoko stílus ornamentikát hozzanak forgalomba, de tekintve ezen díszítmenyek nyugtalan benyomását nemcsak az öntésnél előforduló nehézségek miatt, hanem szépségszeti szempontból is el kellett állni attól, hogy nagyobb variációkban foglalkozzanak ezen díszítmenyek terjesztésével. A forgalomban levő díszítmenyek túlnyomóan *Flinsch, Berthold, Woellmer, Ludwig & Mayer, Hoffmeister, Scheller & Giesecke* és *Gursch* betűöntődékből származnak.

Hogy a rokoko díszítő anyagot nem lehet másfélével keverni, azt alig szükséges említenem, sőt fontos az is, hogy e díszítmenyekhez mindig hasonló jellegű betűfajt kell választanunk, mert ellenkező esetben az amugy is csak korlátozottan alkalmazható anyaggal való kísérletezés teljesen kárbaveszett fáradság volna.

7. ábra.

XI.

Czopf és empire stílus.

A XVIII. század vége felé az élénk rokokóból a merev antikhoz és elavult stílusokhoz kezdenek visszatérni és ezt az időszakot, mely az *empirhoz* vezetett, gunynéven *czopf-stílusnak* nevezik. Összesen husz esztendőig — 1780–1800. évig — volt uralmon, de egyes művészi alkotások ezen időből is az empire-hoz sorozhatók; különben czopf-stílus alatt, tágabb értelemben véve, az egész XVIII. század stílusát szokás megjelölni. A czopf maga onnan származott, hogy a kínai porcellán festményeit a hazai porcellánon is utánozták; azonban a czopfort nemcsak a porcellánra festették, de a magasabb körökben fejdíszül fogadták el.

8. ábra.

A világot átalakító francia forradalom kezdetével és a midőn a rokoko- és czopfstílus zagyvalékát megunták, a művészet terén bizonyos visszaesés uralkodott. Ezzel egyidejűleg a *herculanumi* és *pompejusi* kutatások, valamint a Görögországban kiásott régi művek is bepillantást engedtek a klasszikus művészek titkajába, mely érthető befolyást gyakorolt a megteremtendő új irányra. Azonban sajnos, ekkor sem juthattak előbbre, mert csak a külső formák utánzására szorítkoztak és az antik ornamentikának minden szellemesség híján egymásra való halmozása jutott kifejezésre, a mit az *Empire* szó nagyon találóan jellemez. *I. Napoleon* ezen

irányt világstílussá akarta emelni és ebből kifolyólag *Imperial-* vagy *császár-stílusnak* nevezik.

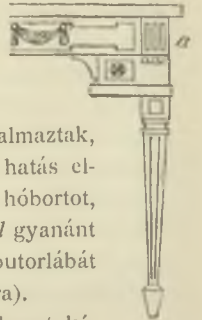
Az empire architektúrában jellemző a keskeny, merev, magas alak és az össztörekvés fölfelé. Nagy előszere-tettel alkalmazzák a kemény és szögletes *dór* formát; fölújítják a *tryglipheket* (9. ábra) és obelisz-keket csaknem tolakodó módon. Figurális és ornamentikai díszítmenyeket csak kivételes esetben alkalmaztak, mert főczél volt egyszerű és előkelő hatás elérése. Hogy mily vakon űzték az antik hóbortot, kiviláglik ezen példákból is, hol *consol* gyanánt *trygliphet* helyeztek (10. ábra) és a butorlábát *meander*-alakban konstruálták (11. ábra).

Az empir stílusnál kiváló díszítő elemet képeznek a meander képződmények, merev tojás-sorok, liliomlánczok, háromlevelű füzérek, leszakított és gyászolóan lefüggő flórkendők (13. ábra) és guirlandok, keresztbe helyezett fáklyák, hamvvedrek (12. ábra), fegyvertropheák, ovál és epitapheszerűen keretezett arckép-medailonok. Ezen díszítő elemek ép úgy épületeken, mint a kis iparban vagy iparművészetben (14. ábra) egyformán fordulnak elő és lettek légyen bármily művésziesen kidolgozva, rendkívül fájdalmas és gyászos hang beszél belőlük, mely az irtózatos napoleoni háborukat élénken jellemzi.

Az empire stílus 1800-tól 1820-ig dominált; ezen irány valami rendkívüli művészi sikereket nem ért el, különösen a francia császárság összeomlása után valósággal süllyedni kezd. A forradalom nemcsak az udvari hatalmat, hanem az udvari művészetet is elpusztította. A mi keveset pedig Németországban a 30-éves háború után alkottak, azt a napoleoni csaták gyökerestől kipusztították. A nép körében a művészet egyáltalában nem ápolgatott és ennek következtében annyira süllyedt, hogy végre minden szépségszeti érzék eltompult és minden téren kiméretlen vandalizmus uralkodott.

Egyedül Olaszország, a hol az antik művészetből messzire sohasem tértek el, maradt hű népének nemzeti művészetéhez és e tekintetben mintegy semleges területet képezett, a hová nemsokára éppen úgy mint a renaissance korban, *Észak* nemzeteinek művészei bucsujárást rendeztek, hogy új mintákat tanulmányozhassanak a hazájukban elhanyagolt művészet felvirágoztatása érdekében. De a népek nagy tömegénél úgy a művészi, mint a formaérzék ekkor még hiányzott, és így hosszabb időnek kellett eltelti, míg a művészet szükségességét érezték és annak újra föllevenítését kívánták.

Anglia volt az, mely már a XVIII. század végén az ő *klasszicizmusával* jeles eredményeket ért el és így ösztönszerű példát nyújtott, mely az egész kontinensre kihatott. De ennek rövid idő múlva a *romanticizmusban* vetélytársa akadt, mely a regényes irodalomnak

9. ábra.

10. ábra.

11. ábra.

az újabb vallásos áramlattal való kapcsolatából eredt és ennek ideáljaként a keresztény középkori művészet újraélesztése lebegett a szeme előtt.

A XIX. század második felében tehát nagy bizonytalanság uralkodik a stílusrányok tekintetében, mert hol klasszicizmus, hol romanticizmus jutott kifejezésre. Azonban az utolsó évtizedben a művészet valamennyi ágában gyökeres változás indult meg és e téren megint az angoloké az érdem. Ők világkereskedelmük révén gyakori érintkezésben vannak a japán és kínai néppel, a japán művészet pedig, mint már a II. fejezetben említettem, abban rejlik, hogy a természetben elesett tárgyak képét és az alakok mozgását sajátoszerű odavetett könnyedséggel tudják festeni, rajzolni, vézni avagy zománcozni, a melyhez a pompás színezést gondolva, mindig keceses és megkapó benyomást gyakorol a szemlélőre, tehát ezt a művészetet a középkori művészet nyomán stilizálva olyan tényezővé emel-

12. ábra.

ték, mely elől a művelt világ elzárkózni nem tudott, hanem minden nemzet kapott az alkalmon, hogy valami újat, valami divatosat alkothasson művészetének megfelelően; az angolok előtt pedig e téren az a cél lebeg, hogy az új irány szerint kombinált díszítőművek

13. ábra.

14. ábra.

úgy a gyakorlati életnek, mint a kényelemnek és főképen a művészet követelményeinek is megfeleljenek. Az ornamentikát közvetlenül a természetből, jobban mondva a virágos kertből vesszük, és ezek közül leggyakrabban látjuk az *irist*, *tulipánt*, *liliomot*, *körkörösint*, *napraforgót*, *rózsát* stb. Ilyen virágok díszítik a nyomtatványokat, butorokat, edényeket, vázakat festve, zománcozva, berakva, avagy kifaragva, öntve, vagy préselve.

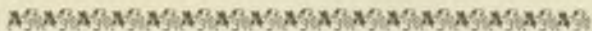
A modern angol dekoráló művészet arra törekszik, hogy növényeket, alakokat és tájképeket előkelően és lehető legegyszerűbben távlat és árnyékolás nélkül ábrázolja, szereti a közvetlen színellentéteket és kettős konturt (körvonalat) használni, mi által mozaik- és kulissza-szerű hatás keletkezik. Sok felújított változatban *gót* elemekkel találkozunk, melyek a *japanizmus* mellett eredeti összhangot keltenek.

Európa többi államaiban **szecesszió** név alatt hódít az angol stílus, de azért határozott irányt még sehol sem találunk, mert bizonyos idő szükséges ahhoz, hogy akármelyik nemzet is egy új műstílust meghonosítsa, illetőleg hogy azt a mindennapi életbe úgy átültesse, hogy szokásainkkal és életviszonyainkkal harmonizáljon.

A jelenlegi békés politikai viszonyoknál fogva, a midőn hazánkban is a művészet tekintélyes fokot ért el — remélhetjük, hogy sikerülni fog modern irányban készült műtárgyainkra nemzeti jellegünk bélyegét rányomni; azonban, hogy e nemes cél elérhető legyen, szükséges, hogy sohasem elégedjünk meg a külföld utánzásával, hanem minden alkalommal önálló alkotásra törekedjünk. Hogy ehhez kedvünk és tehetségünk legyen, mindenesetre szükséges az új díszítő elemek keletkezését, czélszerűségét és művészeti értékét úgy rajzban, mint elméletben ismernünk, ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha az iparművészet érdekében, melyhez a könyvnyomtatás is tartozik, tovább is szorgalmasan kutatunk és tanulmányozunk.

Mínt hogy a felolvasási ciklust bezáró rész e lapok 1900. évi áprilisi számában egész terjedelemben megjelent, szükségtelennek véljük azt újra ismételni, de a t. saktársak figyelmét ez uton is felhívjuk nevezett cikk elolvasása iránt, mert kronologikus áttekintést nyerhetünk a műirányok fejlődésének történetéről és az ezzel kapcsolatos tanulságról.

KÁLDOR LAJOS.

Stockholmi levél.

Az óriási munkanélküliség, mely ez idő szerint Európa szerte észlelhető, az én jelenlegi fagyos hazám-ban is felütötte fejét és pedig oly mértékben, hogy a munkásság remegve néz a tél hátralévő hónapjai elé. Minket nyomdászokat sem kiméli a sors, mert mióta a karácsonyi piacra készült könyvek elhagyták a sajtót, mondhatni, semmi munka. Midőn ezelőtt négy hónappal Stockholmba érkeztem, egy, mondd *egy* munkanélküli szedő volt itt — mire én még megjegyeztem, hogy ezt bizonyára csak magnak tartogatják; ma ötven körül van a munkanélküliek száma, a kik hasztalanul kopoghatnak a faktori szobák ajtaján. Ha Budapesten megtörténhetné, hogy a munkanélküliek száma ötvenre apadna, talán nem tudnák, hogy hová legyenek örömükben, itt azonban e szám oly magas, a milyen tizenegy év óta nem volt. Ha még hozzá vesszük, hogy az 1500 nyomdász közül, ki itt alkalmazásban van, 600—700-nak csak állása van, de munkája nincs és alig keres 10—12 koronát hetenkint, úgy a kép teljes. Ez azonban csak a szedőkre nézve áll, mivel a gépmesterek éjjel-nappal dolgoznak.

Ennek a közelgő karácsonyban kell keresni magyarázatát, mely alkalomra minden hetilap vagy folyóirat, számra nézve mintegy hatvan, diszesebbnél diszesebb, többszínnyomású ünnepi számmal jelenik meg és pedig 20.000—100.000-re menő példányszámban.

Az óriási munkanélküliségnek következménye, hogy a nyomdák el vannak árasztva gyűjtőivekkel, munkanélküli és beteg szaktársak részéről, mivel az egyleti segítkezés igen hézagos. A nyomdász-egylet egész szervezete lényegesen különbözik a többi európai egyletektől. Így például tagjai úgy a tanoncok, mint a segéd munkások és munkások és természetesen a szedőnők is. Az előbbieket csak féllilletéket fizetnek és felsőgélyt huznak. A szedőnők ugyanabba a kategóriába soroztatnak, mint a szedők. Ellenük különben most nagy az elkeseredés. Österlund-ban (Norrland [északi Svédország]) ugyanis az állami postanyomdában egy konfliktus következtében beszüntette a munkát az egész személyzet. Már biztosnak hitték a győzelmet, midőn akadt vagy egy tucsat szaktársnő, kik biztos állás és jó ígerekért kirántották az üzletet. Természetesen rögtön törülve lettek az egylethől, betegpénztárból és minden munkás-testületekből, a hová csak tartoztak és nevük a Svensk Typograf-Tidning első hasábján terczia kurzivból lett megörökítve. Kíváncsi vagyok, vajjon sikerül-e majdan a kisasszonyoknak férjhez menni?

Abban a nyomdában, a hol én dolgozom, szintén van három leány-szaktárs, de én nem tudok velük megbarátkozni. Nem mintha elvi ellenségük lennének, vagy nem akarnám őket egyenjogúaknak elismerni, hanem, mivel csinos leányok és számolásban állnak, mint jó magam. Oszteni ők sem szeretnek, meg én sem; de ők olyan szépen tudnak kérni, könyörögni, hogy az ember nem tud ellentállni és odaadja utolsó quadrátját is, ha azonban nekem hiányzik valami és kérek tőlük, akkor egy bájos mosolylyal fizetnek ki. Külömben általában igen tisztességes leányok, ellentétben az itteni munkások legnagyobb részével.

Követésre méltónak találok, ha nem is minden részleteiben, az itteni tanoncz-rendszert. Tanoncz abban az értelemben, mint mi ismerjük, nem létezik. A tanuló szedőnek épp úgy megvan az árszabálya, mint a kitanultaknak és pedig a kezdőnek a minimum egy harmada, a két és fél — három éven felülinek a megszabott tanulási idő befejeztéig két harmad. A tanoncz dolgozhat és gyakran dolgozik is számolásban, mely esetben, ugyanily arányban kapja a számolási díjat. Általában a tanulók valóságos kapacitások az árszabály ismeretében.

A tanoncznak nem kell feltétlenül szerződnie az üzlettel és ez esetben a két heti felmondás kölcsönös. Munkanélküliség esetén huzza a munkanélküli segítyt az egylettől. Sem a szedőknek, sem az üzletvezetőségnek nem áll jogában a tanulót munkájában háborgatni, feltartani, még kevésbé pedig valahová elkül-

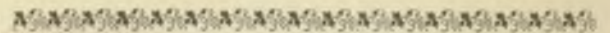
deni. Ez utóbbi célra külön kifutó fiúk vannak alkalmazva, kiknek azonban a nyomdászathoz semmi közük. A tanulót nem tegezik és ha már idősebb, akkor úrnak vagy szaktársnak lesz szólítva. Két hónapon felül dolgoztam már a nyomdában, a nélkül, hogy tudtam volna, hogy a velem egy utcában álló fiatal ember tanuló. A nyomdász-szakiskolával úgy vagyunk, mint Budapesten. Az egylet, szakkör követeli, sürgeti annak felállítását, felsőbb helyen pedig ígéri.

Nyomdászlap a már említett Nordisk Boktryckarekonst-on kívül még kettő van. Az egyik az egylet hivatalos lapja: Svensk Typograf-Tidning, mely, éppen mint az egylet maga, 14 éves, a másik a szocialista nyomdászok klubjának közlönye: Framat! (Előre!) címmel. Ez utóbbi havonként jelenik meg.

E hó 7-én volt a tisztújító közgyűlés, melynek főpontját képezte a szerkesztő-választás. Az eddigi szerkesztő, a konservatívnak emlegetett L. A. Martensson erős ellenjelöltet kapott a szocialista Nils Wesselben. A pártok óriási küzdelmet fejtettek ki jelöltjeik érdekében és valósággal elárasztották a nyomdákat röpiratokkal. A választás Stockholmban a szocialisták fényes győzelmével végződött és nemcsak a szerkesztő lesz új, hanem az egylet egész vezetősége is, nem véve ki az elnököt sem, hacsak a vidék meg nem dönti az eddig elért eredményt. A napokban az itteni szaktársakat és egész munkásságot súlyos veszteség érte K. M. Ziesnitz szaktárs halálával. Ziesnitz, ki a munkáspárt kincstárnoka és a párt lapjainak adminisztratora volt, egyike vala Stockholm legkiválóbb szónokainak. A derék, életerős embert 41 éves korában érte szívszélhűdés. Egy héttel utána halt meg K. J. Gabriellson, a munkáslap szerkesztője, kit mint nagy nyomdász-barátot tiszteltek a szaktársak. Mindkét halottat az összes egyletek és szervezetek testületileg kísérték utolsó utjokra az egyleti dalárdák és zenekarok részvétele mellett.

Közelebb folytatom!

LIGETI JENŐ.

VEGYESEK.

Mai számunk műmelléklete Révai és Salamon urak könyvnyomdájában készült, és utánzásra méltó példaként, a legnagyobb előzékenységgel lett rendelkezésünkre bocsátva. A szemre is kellemesen ható, de egyúttal minden részletében gondosan és szaktudással kidolgozott boríték *Novák József* akcidensz-szedő rajzolási ügyességét és szakmabeli magasabb képzettségét dicséri; a nyomást sárga felületű Vitella-papíron, három színben Schelter és Giesecke 4-es számú Phönix-sajtóján eszközölték. A szép mellékletért, mely az előállító nyomda magas fokon álló produktivitását dicséri, ez uton is köszönetet mondunk a főnök uraknak.

Lapunk zártakor vesszük a hirt, hogy *Evkönyvünk* 1902. évfolyama karácsonyra megjelenik. Ezuttal csak tartalmát közöljük, bővebb méltatását a januári számra hagyván: *Hasznos szakdolgozatok. Beköszöntő.* — Naptár. — A nyomdászati mint iparművészet. — A szinképződések és

Révai Oszkár
légszeszfűtő-készülékek gyára
BUDAPEST
VI., Váci-körut 61

„C”-csoport:
Légszesz-
fűtő-
kályhák

„C”-csoport:
Légszesz-
fűtő-
kályhák

fokozatos fejlődéseik rövid leírása. — A modern nyomtatványok és újabb nemzeties ékítményekről. — A könyvnyomdai hengerek előállítására, öntése és azok kezelése. — A fekete festékek gyártása és főbb alkotó részeinek leírása. — A mesterszedések célszerű és gyakorlatias elrendezéséről. — A modern nyomdászat úttörői. — A nyomdai anyagfeltisztogatás és annak gyakorlati hátrányai. — Néhány szó a könyvnyomdai munkák modern kiviteléről. — Kell-e a nyomdásznak rajzolni tudni és azt gyakorolni? — A modern könyvszedés esztétikája tipografiai szempontból. — Galvanizálás rövid idő alatt, a legújabb eljárások szerint. — Társadalmi dolgozatok. A nyomdászat jelene és jövője. — Iparos vagy művész lesz-e a jövő nyomdája? — Szerzőink és a szedőgép. A könyvnyomtatás művelődéstörténeti jelentőségéről. — Grafikai problémák. — Történelmi dolgozatok. Tótfalusi Kis Miklós műveiről. A »Hitvány vasműves«. — Egyes dolgozatok. — Közhasznú rész. — Hirdetések és 14 melléklet.

Az Első magyar betűöntőde részv. társaság legfrissebb ujdonsága a mai számunkban bemutatott részvénykörzet, melynek figurális részei lehetővé teszik belőle igen különböző alakzatú körzeteket előállítani; ezenkívül ugyancsak e részekből igen szép alkotású betűket és számokat lehet alkotni, úgy hogy a megrendelő nyomda a körzeten kívül egyúttal jól használható betűfajhoz is hozzájut. A körzetet a betűöntőde ciceró és nonpareille vastagságban gyártja és szállítja.

A Franklin-Társulat közgyűlése. A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda november 22-én tartotta rendes közgyűlését Gyulai Pál elnöklete alatt. Az igazgatóság jelentése szerint a múlt évi tiszta nyereség 183.322 korona 18 fillért tesz ki. A közgyűlés hozzájárult az igazgatóság azon javaslatához, hogy a részvényesek december 1-én lejáró szelvényeinek beváltására 153.600 koronát fordít, azaz egy-egy részvény után 32 koronát fizet ki.

Halálozás. November hó 29-én hunyt el Ujpesten *Giersch Lajos*, egyletünk rokkantségilyét élvezett betűszedő, élete 82-ik évében. *Giersch* elhunytával újra kevesbedett azon öregek száma, kik az 1848-ki márciusi napokban a sajtó szabaddá tételében résztvettek.

A kultuszminiszter dr. Gyalui Parkas kolozsvári egyetemi könyvtárörnek, ki mint író is működik, a kolozsvári egyetemen a könyvtári tudományból magántanárrá történi képesítését jóváhagyta és Gyaluit ebben a minőségben megerősítette. E tudományoknak eddig magyar egyetemen nem volt képviselője. A könyvtári tudományok nagyjában a következő ágakat ölelik föl: az írás- és könyvnyomtatás története; a könyvtárak története; elméleti és gyakorlati könyvtartan, végül a bibliográfia története és kiépítése.

Az Iparművészeti Muzéumban folyó évi december hó 1-én *Czakó Elemér* intézeti könyvtáros a grafikai iparágakról tartott felolvasást, melyre tagtársaink igen szép számban gyűltek össze. Felolvasását és magyarozatát igen vonzóvá tették a kiállított fametszetek és rézkarcok lenyomatai. A régi fametsző művészek munkái mellett igen érdekes volt *Morelli G.* tanár körülbelül négy méter hosszú fametszete, mely *Feszty Árpád* Magyarok bejövetele című körképét ábrázolja. Érdekesek voltak azonkívül az eredeti japáni tarka-barka színezetű képek is. *Czakó Elemér* úr volt szives kilátásba helyezni, hogy tagjaink részére alkalomadtán ismét fog tartani ily tanulságos előadást. (K. E.)

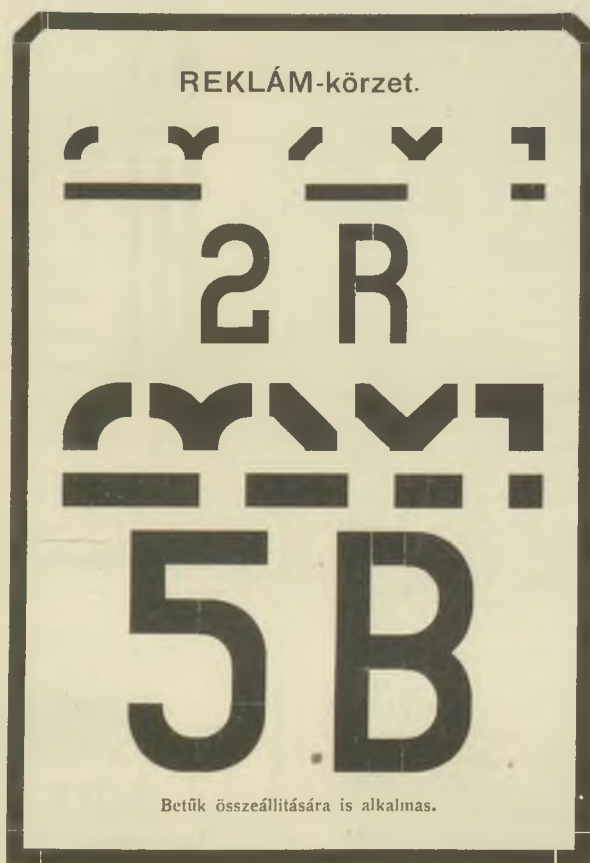
Színes metszetekből meg litográfiákból csinos kis kiállítást rendezett az országos képtár. Az akadémia második emeleti három kis termében kétszáz lap látható ezuttal. A túlnyomó rész nem az első nyomásokból való, de vannak ilyenek is, sőt egy-két első példány is. Mégis a színes fa- és rézmetszet és az új életre kelt litográfia fő művészi képviselői jelen vannak ebben a gyűjteményben. A kiállítás látható minden szerdán, pénteken és vasárnap délelőtt 9—1 óráig.

Plakát-pályázat. A földmívelésügyi miniszterium pályázatot hirdet egy olyan plakátra, mely az *Országos Gazdasági Munkás- és Cselekedélpénztár* hirdetésére alkalmas legyen, s a melyet vasúti várótermekben és hivatalos helyiségekben ki lehessen függeszteni. A pályázatot a plakát egyik oldalát egy méter, másikat hetven centiméter hosszúságban kívánja. A színek száma a tervezőtől függ, de kívánatos az egyszerű színkezelés. A tervrajz kidolgozott, könnyen sokszorosítható legyen. A pályázat bírálóbizottságának tagjai: gróf *Keglevich Gábor*, dr. *Bartóky József*, dr. *Fáy Gyula*, *Fittler*

Kamill, *Pap Henrik*, *Rauscher Lajos* és *Újváry Ignác*. Pályadíjak: első díj négyszáz, második díj: százötven, harmadik díj: száz korona. A titkos pályázat határideje 1902. január hó 31-ik napjának déli tízenkét órája. Bővebb felvilágosítást ad az Országos Gazdasági Munkás- és Cselekedélpénztár *Nádor-utca* 32. szám alatt levő helyiségeiben.

Az ösztöndíjak ügye. A kereskedelemügyi miniszter a főnök-egyesület kijelölő bizottsága javaslatának részben való elfogadásával az 1000—1000 koronás ösztöndíjakat *Bujnovszky Rezső*, *Schulz Jenő* és *Szabó Róbert* betűszedőknek adományozta. Az adományozás kissé későn jött, mert például a bócsi grafikai iskolában már nem fogadták föl az adományozás után rögtön, de mégis csak ekközben jelentkezett *Szabó Róbert*. *Bujnovszky Rezső* pedig lemondott az ösztöndíj igénybevételéről, s így egyedül a *Lipcsébe* küldött *Schulz Jenő* élvezi eddig a miniszter adományát.

A Kincses Kalendárium 1902-iki évfolyama a szokott-nál is dúsabb tartalommal jelent meg, úgy hogy szinte

Betűk összeállítására is alkalmas.

nélkülözhetetlennek mondható a mindennapi élet számos ágazataiban. A tartalomról kiemeljük a következő kiválóan érdekes részeket: A család; örök naptár; az 1902-iki esztendő; vásárok; a föld mint égi test; a tenger ismerete; Európa államai és uralkodói; Németország története, uralkodóinak arcképe; a magyar harcos fegyvere az íjtól a Mannlicherig; a pápák és a pápaság; kik osztoznak a földtekén; a magyar nyelvten dióhéjban; hírneves költők; sorozat a világ remekművei körül stb. stb. — A Kincses Kalendárium oly érdekes és tanulságos kézikönyv, melynek alig szabad egy házból is hiányoznia. Felhívjuk rá olvasóink figyelmét.

Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-Egyletének Hivatalos Közlönye cím alatt nevezett egylet kiadásában társadalmi havi lap indult meg december 1-én, *Pethő Sándor* egyesületi titkár szerkesztése mellett, mely kizárólag az egyesület céljainak kíván szolgálni. A lap előfizetési ára postai széküldéssel együtt egész évre 1 korona 20 fillér, félévre 60 fillér. Tartalmából kiveszszük, hogy az egylet vagyona 1901. október végén 516.970 korona 82 fillérből állott. A tagok létszáma, beleértve az október havi 262 főnyi szaporulatot, 16.086. Összesen 62 vidéki városban léteznek fiókpénztárak. Az egyleti helyiség Budapesten, VIII. József-körút 68. sz. alatt van. — Ugyancsak főnnevezett rokkantegylet érdekében adta ki *Zeke József* szaktársunk, az esztergomi Buzárovits-nyomda művezetője november 10-én tartott »A szervezkedés és az iparosok nyugdíj-biztosítása« című felolvasását, mely említett nyomdának sajtójából szabatos tipográfiai kiállításban került ki egy oktáv-ívnyi terjedelemben.

A Deutscher Buch- und Steindrucker cím alatt Berlinben megjelenő szaklap gyűjteményes kiadást rendez műlap-mellékleteiből, melyek bátran ajánlhatók mintalapoknak úgy nyomás, mint szedés tekintetében. Fiatal akcizidensz-szedőink és gépmestereink igen jó hasznát vehetik e kiadásnak. Ára az ötven lapból álló gyűjteménynek 2 márka 20 fillér.

D. Johan. Dietenberger's Bibeldruck 1534 címmel *dr. Schneider Prigyes* Mainzban rövid tipográfiai ismertetést irt egy 1534-ben Mainzban megjelent német bibliáról, egyben sikerült hasonmásokban bemutatva annak illusztrációit és többrendbeli inicziálbetűit. A közölt képek az abban az időben virágzott német fametsző művészetnek igen szép példáit ábrázolják. A 22 oldalra terjedő füzet szövege korhű elrendezésben a *Rudhard-féle* offenbacher betűöntőcézég által legújabbán piacra hozott *Walthari* elnevezésű félgót jellegű betűfajból van szedve, mely a könyv ósdiás kiállításának illúzióját nem kis mértékben emeli.

A világ legnagyobb papirgyárát most rendezik be Maine államban az észak-amerikai Egyesült-Államokban. Eddig kétharmadrésze áll készen a gyárnak és abban naponta kétszáz öl fát dolgoznak fel kétszáz tonna első minőségű hirlappapirossá. Kész állapotban naponta háromszáz tonnát lesz képes előállítani a gyár. Anyagul fenyőfát használnak. A gyár épületei hat akres területet foglalnak el, gépészeti berendezése pedig mintegy tizenkét millió koronába kerül.

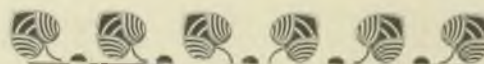
Jelen évfolyamunk címlapját és tartalomjegyzékét olvasóink — mint eddig is minden évben — jövő január havi számunkkal kapják.

Bekötési táblát rendelni óhajtó olvasóinkat fölkérjük, hogy ebbeli szándékukat az 1 K 60 f. összeg (vidékiek 1 K 74 f.) egyidejűleges beküldésével 1902. évi január hó 20-áig velünk közölni sziveskedjenek. Később jelentkezőket már, sajnálatunkra, nem elégíthetünk ki.

Felelős szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkatárs FIRTINGER KÁROLY

Kiadótula jdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

Figyelmeztetés. Választmányi határozat értelmében *Évkönyvre* csak azok a tagok tarthatnak igényt, kik legalább ez évi **augusztus hó** óta tagjai a Szakkörnek és a kik tagsági illetékeket bezárólag *november hóra* is már lefizették. Az a tag, ki *két hónappal* hátralekhan van, *Évkönyvet nem* kap.

NAGYVÁRADON

harmincezer forint befektetéssel, napilappal és megfelelő forgalommal bíró

nyomda-berendezés

1902. évi január 1-től kezdődőleg **bérbe kiadó**, esetleg **örök áron** eladó. — Kellő biztosítékkal bíró ajánlkozók írásbeli megkereséssel forduljanak **MAKKAY JÓZSEF** igazgatóhoz Nagyváradra.

Lakása: Papnevelő-intézet.

BŐLE JÓZSEF

Budapest
VIII., Vas-u. 7.
1907
Stáhl-utca 1.

Elvállal
mindennemű épület-
és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztalos.

Javítások elfogadtnak és pontosan eszközöltetnek.

WOTTITZ VILMOS

PHOTO-CHROMOGRAFIE
MUNTEZETE

JULIUS MÄSER (Lipcse)
magyarországi képviselője.

A Mäser-lemezek raktára.
TELEFON 62—79.

T. Göttert faktor, Wiesbaden.

A ROBUR svéd hengeranyag főügynöke.

A ROBUR ára kilogrammonkint 2-80 márka, vagyis 3 korona.

Tizenöt év óta ugy rotációs, mint illusztrált és könyomásban egyaránt kipróbált és legjobbnak talált hengeranyag.

Alkalmos ügynökök kerestetnek.

Közvetit eladást és vételt új és használt állapotban levő

körforógépekben, gyors- és tégelynyomású sajtókban,

elsőrendű czégektől, valamint a grafikus szakmában előforduló összes czikkeken.

o o o o

Grafikai tudakozódó-intézet.

Táviratcím: Göttert, Tagblatt, Wiesbaden.

Száraz Stereotipia.

Pár perc alatt

a készen szállított, száraz stereotíp-pépek a szedésre való egyszerű rápréselése által tetszésszerű mennyiségű, öntésre teljesen kész kifogástalan matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása a szedésben levő üreségek kitöltése, valamint a lemezek kiszúrásával járó eddigi munka teljesen elesik. Részletes utasítások, minták, árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Mindenmű teljes tömöntödei felszerelések szállítása.

Trocken-Stereotypie

C. BEENSCH

BERLIN, N.
Oranienburgerstr. 60/63

*Könyv- és
ujság-nyomdáknak
nélkülözhetetlen.*

*Minden kultúrállamban
szabadalmazva.*

Magyarországi képviselő

Tanczer József

Budapest
VII., Kertész-utca 4.
Telefon 28-32.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.

Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sólyom-utca 13.

UNION
FOTOCZINKOGRAFIAI
MŰVINTÉZET
BUDAPEST
VI. UJ-UTCA 37. SZ.

AUTOTYPÁ
FOTOTYPÁ
CHEMIGRAFIA
FOTOLITOGRAFIA

MINDENNEMŰ CLICHÉK ELKÉSZÍTÉSE
VALAMINT
KÜLÉS BEL FÉNYKÉPFELVÉTEL ÉPÜLETEKRŐL
GYÁRAKRÓL, TÁRGYAKRÓL STB. ESZKÖZTETIK

TELEFON: 295.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

Kitüntetések:

Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892.
Műl. kiállítás Budapest 1896.

47.004. és 53.406. számú
oszt. magyar szabadalmak.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

Telefon 56-64.

Gyár, iroda és raktár:
IX., Márton-utca 19. sz.

Készít legjobb minőségű illusztráció-,
újság-, mű-, díszmű- és mindenféle színes

FESTÉKEKET.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Bronzok. ☆ Kenczék. ☆ Koromégetés.

Patent gelatin hengeranyag.

A kombinált
szedő- és soröntő-gép

TYPOGRAPH

FÖLÜLMUL MINDEN MÁS GÉPET!

**Alig több, mint két év
alatt föllállított:**

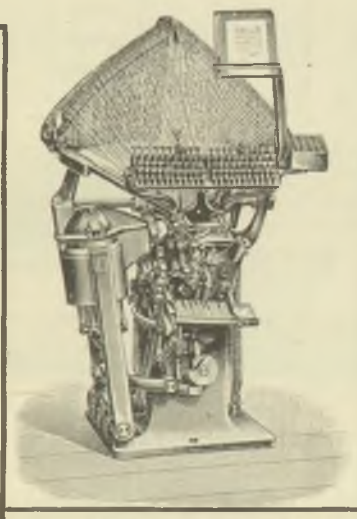
Bécsben: Bartelt Brunónál 1 gép, J. L. Bondi & Sohn cégénél 2, a Deutsche Zeitung-nál 4, a Deutsches Volksblatt-nál 8, Hornung B.-nél 2, Jasper Frigyes-nél 2 gép.

Budapesten: a Pallas r.-t. nyomdájában 1 gép, az Európa-nyomdában 3, a Belvárosi Könyvnyomdában 6 gép.

Gablonzban: Spiethoff Gusztávnál 1 gép.

Grácban: a Styria cs. kir. egyetemi nyomdában 12 gép.

Győrött: a Pannonia nyomdában 1 gép.

**Alig több, mint két év
alatt föllállított:**

Klagenfurtban: J. & R. Bertschingernél 1 gép.
Kuttenbergben: Solc Károlynál 1 gép.

Meranban: Pöltzelberger S.-nél 1 gép.

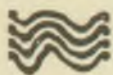
Prágában: a Politik könyvnyomdájában 3, az Unie könyv- és műnyomdában 3 gép.

Salzburg: Halauska's Wittwe & Eibhuber cégénél 2, Kiesel R.-nél 2 gép.

Troppauban: Drechsler Adolfnál 2 gép.

Zágrábban: a királyi horvát államnyomdában 3 gép.

A gép egyszerűségéről, jövedelmezőségéről és munkaképességéről való meggyőződés mind szélesebb körben terjed.

**Magyarországon és Ausztriában
immár 61 ilyen gép működik.**

További Typograph-gépek felállításáról most tárgyalunk. Prospektusokat, betűmintákat, bizonyítványokat stb. szívesen küld az ausztria-magyarországi főképviselő:

Polacsek Frigyes, Wien, VI/1., Theobaldgasse 8.

November hó elejétől február elejéig három darab legújabb rendszerű Typograph állítatik ki Budapesten (VIII., Üllői-út 18 alatt); ezek megtekintésére a t. közönséget ezennel tisztelettel meghívjuk.

REPRODUKÁLO-MŰINTÉZET

PHOTO-CZINKOGRAFIA

WITTITZ
MANFRÉD

TELEFON
18-99

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
- CHEMIGRAFIA
- SZÍNES NYOMÁS
- PHOTOZITOGRAFIA

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

Könyv- és könyomdai
festékgár.

Wüste F.

Iroda és raktár:
BUDAPEST
VII., Akácfa-utca 58. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE, BUDAPEST.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4
festékdörzsölő hengerrel. Kétszint
nyomó gépek, 2 festékszerkezettel,
2 vagy 4 festékdörzsölő henger-
rel. Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő készkészülék-gépek.
= Csomagoló- és simító-sajtók. —

HASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jót-
állás mellett jutányos árért eladók.

Papírvágó- és papírfúró-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és
kivágó-sajtók. Könyvnyomdai kézi-
sajtók. Tömöntödei berendezések.
Könyomdai gyorsajtók. Transz-
misszió-telepek. Hungária akció-
— densz-gyorsajtók. —

KÖRFORGÁSÚ NYOMÓGÉPEK

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtógató készülékkel. —

L^AINOTYPE

a világ legtökéletesebb, legnagyobb munkaképességű, legmegbízhatóbb, legelterjedtebb és legjövődélmezőbb $\times \times \times \times \times \times \times \times \times \times$

szedő- és soröntőgépe.

Ezideig 9000-nél több LINOTYPE adatott el a világ minden tájára, melyek közül 550-en felül Németországban, \circ Ausztria-Magyarországon és a Svájcban van elhelyezve. \circ

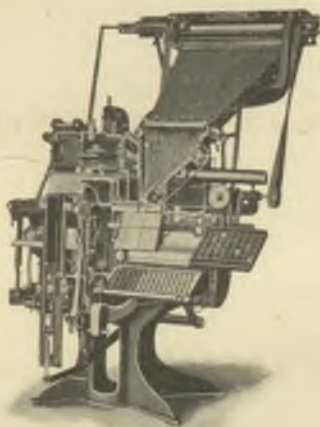
BÉCS:	Darab
Neues Wiener Tagblatt	10
Reichswehr	4
S. Bergmann	2
Joh. N. Vernay	4

BOZEN:	Darab
Gotthard Ferrari jun.	1

BRÜNN:	Darab
Tagesbote	3
Deutsches Blatt	2

BUDAPEST:	Darab
Budapesti Hírlap	10

Legegyszerűbb
kezelés.

Legnagyobb
munkaképesség.

INNSBRUCK:	Darab
Tiroler Tagblatt	1

KARLSBAD:	Darab
Feller-nyomda	2

KOLIN:	Darab
Pak-nyomda	1

LAIBACH:	Darab
Kleinmayr-nyomda	1

LINZ:	Darab
Linzer Zeitung	1

PRÁGA:	Darab
Beaufort nyomda	5
Narodny Listy nyomdája	3

REICHENBERG:	Darab
Stiepel-nyomda	3

ELSŐRANGÚ KITÜNTETÉSEK:
PÁRIS 1900: Grand Prix és két aranyérem.
KARLSBAD 1901: Diszoklevél és aranyérem.

Prospektusokkal, betűmintákkal, referenciákkal stb. szívesen szolgál:

M. Duker Nachfolger (hirdető iroda) Wien, I., vagy pedig:

Gutenberghaus Gebrüder Geel

Wien, VII/2. (a berlini Mergenthaler Setzmaschinenfabrik vezérképviselője).

Bélyegzőmetszés

Tömöntöde

Mechanikai
műhelyGalvano-
plasztikaÓlomzár-
gyártásRézléni-
gyártás

Első Magyar

Betűöntöde

Részvény-Társaság

Budapest, VI., Dessewffy-utca

 32. szám.

Egész nyomdai berendezések
jutányosan és gyorsan foganatosítanak.

Dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár
ékezetű

Könyv- és címzetűkből,
körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá

a legkülönfélébb ékitményekből és egyéb nyomdai
fölszerelvényekből.

UJDONSÁG! Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendtner szabadalma.

TELEFON 23—70.

Pesti könyvnyomda-részvénytársaság (V., Hold utca 7. sz.)

- Nagy-Becserek**
Jokly Lipót.
Pleitz Fer. Pál utóda (dr. Brajler L. és Mayer R.).
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papírrügár r.-t.
Grcsits I. (herlő: Seprős Valter).
- Nagy-Kálló**
Sarkadi József.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
- Nagy-Káta**
Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy-Kátán.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagy-Márton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Röcze**
Büchler Béla.
- Nagy-Szalonta**
Liebermann Mór.
Reich Jakob.
- Nagy-Seben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archidiecesana.
- Nagy-Szecsény**
Olattstein A.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
Winter Zsigmond.
- Nagy-Szőllős**
Doktor István.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
Zhorella Gyu a.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönlg I.
Láng József.
Laszky Ármín.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Naszód**
Schwartz Mór.
- Német-Bogsán**
Rosner Adolf.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezider**
Horváth I.
- Nyirbátor**
Friedmann Lipót.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Piringer János (tulajdonos: Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hirlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).
- Nyitra**
Huszár István.
Irltzer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Ó-Becse**
Oavansky M.
Löwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitravölgyi gazd. egylet nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kohn Samu.
Viktória-nyomda.
Wittigslager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármín.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Adler Zsigmond.
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Eder István.
Freystadt M. L.
Katholikus nyomda.
Preisak Győző.
Westung. Grenzboten ny. (tul.: Simonyi Iván).
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Lifks M. utóda: Rosen-zweig H.
- Putnok**
Oaertner Ignác.
- Püspök-Ladány**
Deutsch Izrael.
- Ráczekeve**
Róde Mihály.
- Rákospalota**
Fischer és Deutsch
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-nyomda.
- Rimaszombat**
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).
- Rózsahegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Friedler Ármín.
Pollacek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakob.
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-nyomda (tul.: Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Löwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlert Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bérő: Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
Móricz István és Vojna J.
- Siklós**
Harangozó József.
Minerva-nyomda (tul.: Klein F.).
- Sopron**
Berghöfer és Welsz.
Breiner E.
Petőfi-nyomda (tul.: Zsombor Géza).
Roinwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümeg**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Hirth Lipót és Társa.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre).
Oör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szakolcza**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Dolesch és Müller.
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Sebesch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
Winkler Lajos.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
Szászvárosi könyvny. r.-t.
- Szatmár**
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Eendrényi Imre.
Eendrényi Lajos.
Engel Lajos.
Önczi I. József.
Schullhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Lengyel Pál.
Ujfaluzy Lajos utóda: Molnár Mór.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fla.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márián Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesf. és Vidéke ny.
- Szempcz**
Fischer Náthánné.
- Szentes**
Csongrádmezei Ellenék nyomdája.
Szentes és Vidéke nyomdája.
Vajda Bálint utóda.
- Szent-Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszó**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Böloni Sándor.
Heimlich Welsz Katalin.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót és fia.
Jász-Nagykún-Szolnokmezei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Löwy B.
- Tasnád**
Lövinger L.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utóda.
Uhrmann Henrik.
Union-nyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tenke**
Maár L. Vilmos.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
Weiszmann Sámuel.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Füsty és Sztupjár.
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
Szegyakow Sándor.
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turóc-Szent-Márton**
Gasparfk J.
Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné)
Turócszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Krömer Alajos.
Salgó és Társa.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tul.: Trbojevich M. Sz.).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellis Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kír. orsz. fegyintézet ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Ujhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
Pannonia-nyomda.
- Versecz**
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves Béla.
Krausz A. Fia.
Népakarat nyomdája (tul.: Takáts Sz.).
Pósa Endre.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Vágó János.
- Zala-Szent-Grót**
Nagy Sándor.
- Zenta**
Barna János.
Kabos Ármín.
Schwartz Sándor.
Zentai Hirlap nyomdája
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
Schlesinger Ignác.
- Zombor**
Bittermann Nándor és Fla.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

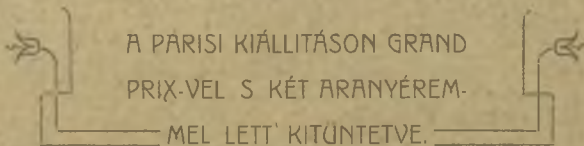

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, IX., RAKOS-U. 11.

FŐZLET ÉS GYÁR

BÉCS, VII., BURGGASSE 90.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 54—89.

A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST ÉS EHINGER

G. M. B. H. STUTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG

HUGO KOCH, LIPCSE ○○○○

AUGUST FOMM, LIPCSE ○○○○

○○○○○○○○○○○ CZEGEKNEK.

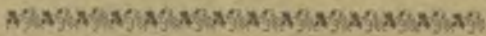
Iparolaj

tisztító- és mosószer könyv- és könyvnyomdáknak

100% megtakarítással
a terpentint teljesen pótolja. ○○○○

Tíz kiló legjobb minőségű terpentint pótló **postai
próbaküldeményt** szállítok **bérmertve** 6 kor.
40 fillér előleges beküldése mellett.

Betűtisztító-só

évek óta forgalomban levő mosószere a
nyomdáknak. A formákat az ezzel való mosás
után egyszerűen le kell öblíteni. Ötkilós posta-
csomagot 3 korona előleges beküldése után
bérmertve szállítok.

RÁKÓCZY M. vegyész-
tanár

Budapest, VI., Csengery-utca 39.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évhen.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, ítatós-,
szűrle- és min-
dennemű merít-
ett nyomda-
papírok.

MÁSOLO-,
SELVEM-
és VIRÁG-
SELVEMPAPÍROK.

Merített író-, okmány-
és könyvpapírok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.